

С.А. Зверев аатынан Түбэй-Дьяарханнааҕы уопсай үөрэхтээһин орто оскуолата

Бастакы сүһүөх оскуола учууталларын методическай холбоһуга

ИЙЭМ МИЭНЭ КЭРЭТИЭН

(Ийэлэргэ аналлаах бырааһынньык сценарийа)

Суруйда:

Бастакы сүһүөх оскуола учуутала

Яковлева Марта Васильевна

2023 сыл, алтынньы

Кылаас бырааһынныктыгы киэргэммит.

Музыка тыаһыыр.

Саха омук түң былыргыттан ийэни ытыктыыры сүтэрбэккэ илдьэ кэлбит. Ийэлэр барахсаттар... Ийэбит таптаан ымманыар намыын куолаһын кэрэ дорҕоонноро биһиги хас биирдиибит уйулҕатын хамсатар, сылааһынан-сымнаһаһынан сайар. Кинилэр үөрүннээн мичээр харахтара биһигини эрэ дьоллуурга анаммыт курдуктар. Күндүттэн күндү дьоммут оҕо буола сылдыахтан оҕонньор саастаныаххар диэри туох эрэ көстүбэт күүстээх ситиминэн силбэһэн, эйигин өрүү сылааһынан сылаанньыта, куһаҕантан куоттара, үтүөһэ-кэрэһэ угуйа сылдыаллар.

Билигин биһиги ийэлэрбитин икки хамаандаҕа араарыахпыт. Олус боростуой ньыма: икки ийэ манна тахсар, кинилэр бэйэлэрин хамаандаларыгар биирдии ийэни ылаллар. Ол курдук салгыы баран иһэр.

I түһүмэх. Миэхэ бу сахалыы пазл баар, сахалыы хомулук диэн ааттаабыттар, икки тэбис-тэң, олоңхоттон ойуулаабыттар. Маны ханнык хамаанда түргэнник таңар эбитий?

Кыайбыт хамаанданы эһэрдэлиир Нина Осипова – «Дьыэбэр» ырыа

II түһүмэх Биһиги бары Семён Руфов «Сааскы ырыа» диэн хоһоонун билэр буолуохтаахпыт. Умнубуттарга санаттахха маннык:

Хаарбыт ууллара,

Кэһэ этэрэ,

Хара буолара,

Кэпсээн эрэрэ,

Чалбах тахсара,

Күммүт күлэрэ,

Чалым аллара –

Күөх от үүнэрэ –

Кэрэтиэн!

Кэрэтиэн!

Бу хоһоон уратытынан биэстии сүһүөхтээх тыллардаах 4 строкаттан турар, бэһис строката хатыланар: «Кэрэтиэн!». Биһиги бу эрэ тылы ылабыт уонна Семён Руфовты хоһоон суруйарга холонобут. Темата – Ийэ. Бары да ийэлээх этибит буоллаҕа.

Олус үчүгэй айымньылар тахсыбыттар. Оҕолоор, ийэлэрбит олус талааннаах эбиттэр. Кыайыылаахтары оҕолор бэйэлэрэ суруйбут хоһооннорун ааҕан эһэрдэлиэхтэрэ.

Айаан, Санаайа, Афоня, Эмма, Марина.

III түһүмэх. Билигин хаһаайыстыбаһа аналлаах көрдөөх ыйытыылар. Ким билбит илиитин ууна охсор.

- Күөс өрүөң иннинэ тугу көрөһүн? (көстүрүүлэ)
- Ууттан төрүүр да, ууга киирдэһинэ сүтэр баар үһү. (туус)
- Олорор оһо сүүс харахтаах үһү. (сүүтүк)
- Ынах тоһо сытарый? (сатаан олорбот)
- Дьиэни туга суох сатаан туппаттарый?

Бары да олус сытыы өйдөөх ийэлэр мустубуттар. Күннэй Титова ырыатын истиэһиң.
«Үчүгэй даһаны күн үүммүт»

IV түһүмэх Билигин сынньана таарыйа болһомтоһо оонньуу. Ытыһа Афанасий Алексеев.

Хоһоон ааһар Максим Данилов.

V түһүмэх Өс хоһооннорун таайыһың.

Утары суолтата	Өс хоһооно
Өрө экирээн бырысыап тоһоһотун саайар	Сыыла сылдыан сыарһа быатын быһар
Буурһаһа от хамсыыр	Тыала суохха мас хамсаабат
Бүгүрү үлэһит биир да сылтаһа суох	Сүрэхэ суох сүүс сүбэлээх
Өстөөх утары илии салһанар	Атас туһугар атаһа тостор, доһор туһугар тобук туллар
Сылга биирдэ эбиллэр биллибэт көһүрээбэт	Күн аайы эбиллибэт билии көһүрүүр

Хонуулаах кутуйах охтор, соҗотох кыыл өлөр	Ойуурдаах куобах охтубат, дьонноох киһи тутайбат
Сылдыбатах сыаналааҕы булбат	Сылдыбыт сыыһы булар
Сукка элбэх куһаҕан, көргө-нарга аҕыйах мөкү	Аска аҕыйах үчүгэй, үлэҕэ үгүс ордук
Кырдык кыылга сыстар	Сымыйа киһиэхэ сыстыбат
Атах хамсаабат буоллаҕына, тыл хамнаабат	Илии хамнаатаҕына, аях хамныыр
Таптаабат быар таайыгаһа суох	Таптыыр сүрэх таайыгас буолар
Кырыктаах кыыл биир өстөөхтөөх	Эйэҕэс киһи элбэх доҕордоох
Куһаҕан өстөөх сыыһа көстөр	Үчүгэй доҕор эмискэ көстүбэт
Мууска алмааһы уурбут кэриэтэ	Ууга тааһы бырахпыт курдук

Кыайыылаахтары эһэрдэлээһин: Бары ыллыбыт.

Учуутал: Күндү ийэлэр, оҕолор, мин бу бырааһынныгы Валерий Михайлов «Ийэҕэ алгыс» диэн хоһоонунан түмүктүөхпүн баһарабын:

Алаһа дьибит аанһалыгар –

Амарах, истиң Ийэһэ

Аал уопшут иннигэр

Алгыс алһаан эрэбин:

Аан дойду айылһатыныы

Аһара мааны буоларгар,

Өлбөт мэнэ уутунуу

Өрүү чөллөөх сылдыаргар,

Күннүү сырдаан, сыдыайан

Күбэй ийэ дэтэргэр,

Оһо дьолун, үөрүүтүн

Орто дойдуга олохтуургар,

Олох уостубат кутаатын

Оттон орук уурарагар,

Таптал талба имэнин

Таайгараңнын кистииргэр,

Аал уоту аһатан

Алаһа дьибити арчылыыргар.

Иэйиэхситиң эңэрдэстин,

Дьолуң-соргуң тосхойдун,

Айхал-мичил аргыстастын!